

ВИЖНИЦЬКІ НАРИСИ

Валентина КОРОТЯ-КОВАЛЬСЬКА

старший науковий співробітник відділу культурологічних досліджень ННДІУВІ,
народна артистка України

Анотація. У статті йдеться про збереження і розвиток традиційної культури гуцульського населення Вишницького краю Чернівецької області, музейну та туристичну діяльність вишничан. З історії Вишниччини відомо, що перші стоянки людей з'явилися тут ще в період палеоліту. Одна з найбільш ранніх письмових згадок датується 1158 роком про фортецю Городок на Черемоші. Збереглося чимало переказів про скарби Довбуша на Стебнику, історичні події району, пов'язані з селянським повстанням Мухи та Лук'яна Кобилиці, перебуванням там гетьмана Пилипа Орлика, діяльністю відомого європейського політика Миколи Василька, російського генерала Дмитра Карбишева.

Ключові слова: Вишниця, Коритне, Аннина гора, музей, фольклор, туризм, видатні особистості Вишниччини.

*На Буковині світок найясніший,
І найтепліші сіються дощі.
Слова шепчуть зорі найніжніші
До місяця-опришка уночі.
Трава на Буковині найгустіша,
Ліси найзеленіші і сади.
Присвітанкова тиша найдзвінкіша
В криницях найсолодшої води.*

В. Лелек

Буковина – перлина нашого краю, один із найкращих куточків України. У середині червня 2013 р. у Чернівцях відбувся фестиваль під назвою «На гостини до Івана», який щорічно присвячується до дня народження видатного кіноактора, режисера, сценариста Івана Миколайчука. У складі Київської мистецької делегації автор цієї статті побувала у Вишниці, де на зустрічі з глядачами перед показом фільму «Тіні забутих предків» поділилася спогадами про І. Миколайчука, на прохання начальника відділу культури районної держадміністрації Наталії Додяк співала українські народні пісні у міському Будинку культури. Професійний музикант, композитор, шанувальниця українського пісенного мистецтва Наталія Додяк разом зі своїм чоловіком Миколою Мирославовичем запросили відвідати Вишниччину.

Та поїздка перетворилася на справжню українознавчу експедицію, пов'язану зі щоденним переміщенням карпатським краєм та зустрічями з його чудовими людьми.

Вишницький район розташований у південно-західній частині Чернівецької області. По річці Черемош він межує на південному заході з Косівським районом Івано-Франківської, на південному сході – зі Сторожинецьким, на заході – з Путильським районом Чернівецької області, на півдні – з Румунією. На основі археологічних знахідок відомо, що перші стоянки людей

Селянська садиба XIX ст. з села Коритне у музеї Пирогово

з'явилися тут ще в період палеоліту. З того часу кількість поселень поступово збільшувалася. Одна з найбільш ранніх письмових згадок датується 1158 роком про фортецю Городок на Черемоші (Вишниця), зруйновану монголо-татарами у середині XIII ст. Згодом зустрічаємо в літописах Вашківці, Карапчів, Замостя, Вилавче (тепер Коритне).

З історичних джерел дізнаємося, що понад 7 століть край входив до складу різних держав: Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Молдавської держави, Польського Королівства, Османської, Російської імперій, Австро-Угорщини, Румунії, Радянського Союзу, з 1991 р. перебуває у складі України. Протягом цього періоду відбувався процес взаємовпливу населення з іншими народами. В історії краю збереглося чимало переказів про скарби Довбуша на Стебнику, про Судилів, історичні події району, пов'язані з селянським повстанням Мухи та Лук'яна Кобилиці, перебуванням там гетьмана Пилипа Орлика, діяльністю відомого європейського політика Миколи Василька, російського генерала Дмитра Карбишева.

Знайомство з Карпатами розпочалося з с. Коритного, розташованого на правому березі р. Черемош, у розвилці її приток Березниці та Березонки. Вікіпедія повідомляє: «...в результаті археологічних досліджень виявлено, що перші поселення на території Коритного мають вік приблизно тисяча років, а отже, існували в складі трипільської культури. Жили перші поселенці в хатах, заглиблених у землю до 1,2 м. Довжина їх була приблизно 17 м, а ширина – 8 м. Хати стояли колами довкола головного майдану. Тут проживав цілий рід. У кожній оселі тоді були зображення жінки. Це свідчить про те, що в той час ще тривав період матриархату. На місці села поселення існували також у період зарубинецької та черняхівської культур (II ст. до н. е. – VI ст. н. е.). Про це свідчать знахідки в урочищі Луг і на правому березі р. Березниці» [1].

Тут, на високій горі під самісіньким лісом, завершує вулицю хата Марійки Березовської. Зелене і затишне обійстя з чепурною дерев'яною криничкою, квітниками, біля воріт капличка, до якої кожен бажаючий може зайти, поставити свічку, помолитися перед образами. Таких чистих, замаяних квітами дворів з капличками немало на Вишниччині, оскільки ментальність гуцулів ніколи не вироджувалася.

Наступного дня після приїзду у с. Коритне викладач музики і дружина завідуючого клубом з м. Вашківці (перша згадка про місто в купчій грамоті датується 1431 р.) п. Оріся організувала

**Сучасна садиба Марійки Березовської в с. Коритне
(Марійка праворуч)**

поїздки на Аннину гору, де розташований Аннинський жіночий монастир (304 метри над рівнем моря). Гору на околиці Вашківців Вижницького району священною вважали здавна. Кримські татари та турки робили набіги на буковинські, подільські землі, спустошуючи села, поневолюючи людей, особливо молодь. Це продовжувалося до XVI ст., що відображено в історичних переказах, народних піснях, баладах, легендах. Одна з них розповідає, що в той час, коли Буковина знаходилася під турецьким

Репродукція до легенди про Анну

ярмом, жила у Вашківцях дівчина на ім'я Анна, яка славилася своєю красою і добрими вчинками. У неї була коса до колін і великі чорні очі. Турки (за деякими джерелами, татари) під час одного з набігів дізналися про цю дівчину, оточили село й вирішили ввіймати красуню. Рано-вранці дівчина, рятуючись від них, побігла на гору, але, оглянувшись, побачила, що турки оточують її з усіх боків. Дівчина почала молитися Богу, щоб той врятував її тіло і душу, і, коли вороги були вже зовсім близько, сталося диво: земля розступилася і поглинула Анну. На поверхні залишилася лише її розкішна коса. Вітер вихопив волосся з турецьких рук і розвіяв по всій горі. З того часу на схилах гори росте цілюща шовкова трава, яку в народі називають «Аннині коси». На місці, де Анну прийняла земля, поставили кам'яний хрест. Кажуть, гора та її цілюща священна вода допомагають сім'ям, які не мають дітей, бо свята Анна – це їхня покровителька. Допомагає вона також дівчатам і хлопцям знайти свою пару. Тож люди на колінах долають 800 м крутого схилу, щоб поклонитися святині і попросити зцілення, знайти собі пару чи попросити діточок [2]. Місцеві жителі розповідають, що на свято Маковея гора вкривається тисячами колінопреклонених людей, які несуть свої надії про допомогу до св. Анни.

Після відвідин цієї дивної гори вдалося побувати у Вашківському музеї-садибі заслуженого майстра народної творчості України, художника Георгія Гараса (1901–1972). Він створив понад тисячу орнаментів для вишивання, а також портрети Гараса Шевченка, Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Юрія Федьковича та ін. Дружина Євдокія, вишиваючи орнаменти, втілювала в життя його задуми.

Музей викликає великий інтерес у шанувальників української народної творчості. Тут можна побачити 1035 робіт з двохтисячного доробку майстра. Узори, створені ним, користуються великою популярністю серед майстрів вишивки і ручного килимарства, а також української діаспори за кордоном. Ім'я Гараса носить Благодійний фонд імені Георгія Гараса, його орнамент прикрашає герб міста Вашківці. Творчість Г. Гараса висвітлена у працях мистецтвознавців та журналістів [3–9].

Загалом на Вижниччині багато музеїв: художній музей коледжу прикладного мистецтва ім. Ю.Шкрібляка, етнографічно-краєзнавчий музей, музей письменників М. Марфієвича в с. Іспас, Т. Мельничука у Вижниці, І. Бажанського у м. Вашківці, музей-садиба поета Д. Загула у с. Мілієве, музей буковинської художниці О. Киселиці у с. Луківці, музей-садиба народного артиста України Назарія Яремчука та музей художника-кераміка Миколи Костриби у с. Вовчинець. Вижницький національний природний парк з унікальним рослинним і тваринним світом, джерельними водами, що знаходиться в межиріччі Черемошу і Сирету, входить до складу природно-заповідного фонду України. Його загальна площа нині складає 11238,0 га.

Є і приватні музеї, як-от музей на власному горіщі мера м. Вижниця Олексія Чепіля. Він зібрав велику колекцію старовинних ужиткових речей своїх батьків та родини, що викликає неабиякий інтерес. Можна твердо сказати, що у цьому куточку Карпат кожен населений пункт відзначається неповторністю та самобутністю.

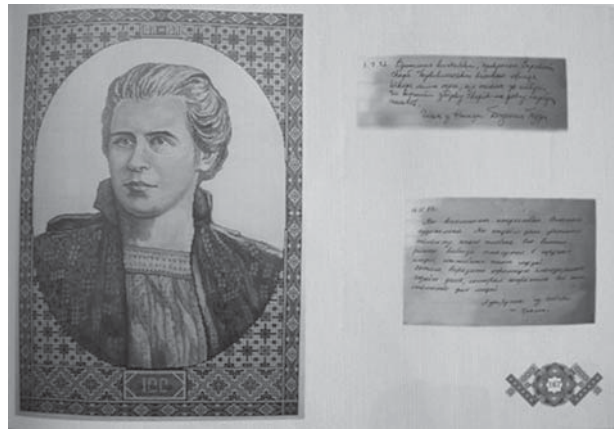

Георгій Гарас

У Вашківцях жили і творили письменники Зіновія Канюк та Іван Бажанський, композитор Василь Михайлюк, автор популярної пісні-романсу 60-х років ХХ ст. «Черемшина» на слова вашківчанина Миколи Юрійчука. Перший виконавець пісні – Дмитро Гнатюк. Цей твір входить у репертуар Софії Ротару, Квітки Цісик, Таїсії Повалій, Жанни Боднарук [10].

З приходом на посаду голови Вижницької РДА Василя Ткачука культурний розвиток району набув особливого піднесення. Акцентуючи увагу на тому, що Вижницька земля щедро засіяна Божими зернами таланту, про що переконливо свідчить плеяда обдарованих людей, подарованих цим благодатним краєм України, Європі та світові, він сприяє розвитку традиційних народних мистецтв, свої зусилля в роботі спрямовує на вивчення, збереження та примноження духовної культури краю через реалізацію нових мистецьких проєктів, які мають особливе значення для покращення туристичної привабливості району, безпосередньо впливають на розвиток зеленого туризму.

Саме з ініціативи В. Ткачука започатковано нові фестивалі народної творчості: «Співоче поле», «Данець над Черемошем», «На Івана на Купайла». 6 липня ц.р. щорічний гуцульський етнофестиваль «Купальське коло» з купальським вогнищем, обрядами, піснями та танцями біля річки Черемош у Вижниці підготував відділ культури районної держадміністрації. Стараннями Наталії Досяк та її колег, за підтримки сільського голови Михайла Андрука у с. Іспас Чернівецької обл. відбувся XI Регіональний фестиваль народної творчості «Калинові обереги», на якому були представлені різьба та розпис по дереву, ткацтво, вишивка, кераміка, лозоплетіння, писанкарство, живопис. Незмінним директором цього самобутнього фестивалю є Марія Корсун, мати-героїня, яка виховує семеро дітей, але знаходить час займатися громадською роботою. В середині липня ц.р. краці колективи Вижниччини побували на ХХІV Міжнародному фольклорному фестивалі «Буковинські зустрічі» в Румунії, а в серпні на святкування Дня Незалежності України до Виж-

Г. Гарас. Портрет Лесі Українки

ниці вже приїжджали румунські фольклорні колективи, а також з Молдови, Прибалтики та Білорусі, які спільно з місцевими танцювальними колективами району взяли участь у встановленні рекорду України на найчисельніший танець «Гуцулка» у найменшому буковинському місті.

Ще одним дивом стала гора Магура (висота 1313 м) села Долішній Шепіт. На її вершині розташована гірська туристична база «Ковчег». Її господар Валерій Чалий зумів створити чудові житлові умови та оригінальне екологічно чисте харчування для відпочиваючих. Звідси відкривається неймовірний краєвид на весь Чорногірський хребет (від гори Піп-Іван до гори Говерла), на найближчі хребти, гори і здається – до Румунії рукою подати. Чисте гірське повітря, джерельна вода, аромат трав, затишок і спокій – це те, що потрібно людині, аби відпочити душею. Таких туристично-відпочинкових куточків на Вижниччині є чимало. Це і Міжнародний туристично-розважальний комплекс «Перевал Німчич», який пропонує туристам увесь спектр розваг разом з якісним відпочинком як узимку, так і влітку. Біля садиби «У Миколи» (власник М. Думенко) на березі озера та соснового лісу можна насолодитися чистим озоновим повітрям, прозорою джерельною водою, порибалити і самому зварити юшку, покататися на катамарані чи на човні, взимку стати на ковзани чи сісти на сани. Біля с. Мигове розташований величезний туристичний комплекс з лижною трасою та багато інших. Але, на жаль, неремонтовані дороги не дають змоги приймати належну кількість гостей. Будемо сподіватися, що після омріяного ремонту буковинських доріг до

Інтер'єр туристичного готелю на горі Магура

Вижниччини поїдуть люди і закохаються у красу Буковинського краю.

На 600-річчя міста Кіцмань по уже згаданих дорогах Микола Додяк возив нас з п. Наталією за 70 км від Вижниці. Там відбулося знайомство з батьком п. Наталії, справжнім патріотом Буковини. Журналіст і громадський діяч, відомий письменник, член Спілки журналістів України Михайло Поляк своє життя присвятив духовному служінню рідному краю. Його літературний доробок – це понад 13 наукових праць з історії Буковини, зокрема «Календар буковинців в іменах» за 2008 р., збірка віршів українських поетів, присвячених матері (2010), поетична збірка «Буковини пишний цвіт», присвячена видатним землякам (2011), збірки гуцульських співанок та ін. Наразі Михайло Петрович працює над унікальним виданням з історії кожного села Буковини. Це неймовірно важка праця, тож побажаємо йому творчих сил та успіхів!

З Вижниччиною пов'язана доля багатьох відомих людей: Юрія Федьковича, Лесі Українки, Івана Франка, Марка Вовчка, Ольги Кобилянської, Василя Стефаника, Гната Хоткевича, Одарки Киселиці, Назарія Яремчука, Дмитра Загула, оперного співака, народного артиста Петра Ончула, Митрополита Чернівецького і Буковинського Онуфрія. Тут отримали благословення і насагу такі творчі особистості, як Володимир Бабляк, Борис Гончаренко, Корнелій Устиянович, Марія Устиянович-Бобикевич, засновник ансамблю «Смерічка» і основоположник нового музичного стилю в естрадній музиці 60-х років на Україні, народний артист України

Левко Дутківський, Герой України, співак Василь Зінкевич, лауреат Шевченківської премії, видатний актор і кінорежисер Іван Миколайчук.

Тож найбільшим даром Буковини є привітні, гостинні, талановиті люди, які пропагують культуру свого краю України, Європі, світу. Щиро дякуючи їм, особливо Наталії Михайлівні та Миколі Мирославовичу, місцевому кінорежисеру Миколі Сушинському, потрібно наголосити, що їхніми зусиллями поїздка на Вижниччину переросла в українознавчу подорож, що дала можливість глибше пізнати благословенний Буковинський край.

ЛІТЕРАТУРА

1. [http://uk.wikipedia.org/wiki/Коритне_\(Вижницький_район\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Коритне_(Вижницький_район))
2. <http://gazeta.ua/articles/travel-newspaper/800-metriv-na-anninu-goru>
3. Поляк М.П. Календар буковинців в іменах. – Чернівці: Петрович і Петрівна, 2008. – 195 с.
4. Поляк М.П. Слово про рідну матусю. – Чернівці: Петрович і Петрівна, 2010.
5. Поляк М.П. Буковини пишний цвіт. – Чернівці: Петрович і Петрівна, 2011.
6. Георгій Гарас: Альбом. – Київ: Мистецтво, 1974. – 34 с. – (Майстри народного мистецтва).
7. Антонюк-Гаврищук Є. Вишивана веселка над Чернівцями: [виставка в краєзнавчому музеї Г.Гараса] / Є. Антонюк-Гаврищук // Буковинське віче. – 2008. – 10 жовтня.
8. Гусар Ю. Дивосвіт орнаменту: [про Георгія Гараса] / Юхим Гусар // Буковинське віче. – 2010. – 3 лютого (№8). – С. 4.
9. Лелек В. Жертовна ватра. – Чернівці, 1997. – 88 с.
10. <http://www.vashkivtsi.com/>

Валентина Коротя-Ковальская Выжницкие очерки

Аннотация. В статье речь идет о сохранении и развитии традиционной культуры гуцульского населения Выжницкого края Черновицкой области, в частности о музейной и туристической деятельности выжнитчан. Из истории Выжнитчины известно, что первые стоянки людей появились здесь еще в период палеолита. Одно из наиболее ранних письменных воспоминаний датируется 1158 годом о крепости Городок на Черемоше. Сохранилось немало сказаний о сокровищах Довбуша в Стебнике, исторических событиях района, связанных с крестьянским восстанием Мухи и Лукьяна Кобылицы, пребыванием там гетмана Пилипа Орлика, деятельностью известного европейского политика Николая Василько, русского генерала Дмитрия Карбышева.

Ключевые слова: Выжница, Корытное, Аннина гора, музей, фольклор, туризм, выдающиеся личности Выжнитчины.

Valentyna Korotyia-Kovalska Vyzhnytsya essay

Annotation. The article is devoted to maintenance and development of traditional culture of Hutsul population, museum and tourist activity of citizens of Vyzhnytsya in Chernivtsy region. On the base of archeological finds it is known that first man sites appeared here in the Paleolithic age. One of the earliest written mentions dated 1158 is about fortress Horodok on the Cheremosh River. We can find a lot of stories about treasures of Dovbush on Stebnyk, historic events connected with peasants' revolt leading by Mukha and Lukian Kobylitsya, activity in the region of such figures as Hetman Pylyp Orlyk, famous European politician Mykola Vasylo and Russian general Dmytro Karbyshev.

Key words: Vyzhnytsya, Korytne, Anna's Mountain, museum, folklore, tourism, prominent figures.